

**Notes per a una biografia de Modest Prats i Domingo**

SALOMÓ MARQUÈS  
Universitat de Girona

Modest Prats va néixer a Castelló d'Empúries, a l'Alt Empordà, el 5 de setembre del 1936. Poc després, el seu pare, Baldiri Prats, moria assassinat pels grups violents a causa de l'esclat de la revolta produïda per l'aixecament feixista el 1936. La mare, Enriqueta Domingo, després de la Guerra Civil tindrà cura de la centraleta de telèfons de Castelló.

Els primers estudis els fa a Castelló, de la mà dels mestres Bosch i Badia. Acompanyat del seu rector, mossèn Salvador Pagès, entrarà al Seminari de Girona el curs 1946-1947, en l'edifici on ara hi ha una part de la Facultat de Ciències de l'Educació. Allà estudiarà primer humanitats al Seminari Menor i, posteriorment, filosofia i teologia al Seminari Major.

Els primers cursos són d'austeritat i de no gaire alegries: el Seminari no és una excepció de la dura realitat quotidiana, en una postguerra que no s'acaba mai. L'austeritat de la vida del seminari la recorden tots els que hi han passat: la fred a les cel·les, la monotonia dels àpats, l'estudi tots junts en una mateix espai escalfat per una estufa; els partits de futbol als camps de Fontajau els dijous a la tarda, els passeigs llargs alguns dies assenyalats, etc.

Durant aquells anys de formació, tindrà ocasió de viure alguns fets de caràcter religiós prou importants, com són, per exemple, el recorregut de la imatge de la mare de Déu de Fàtima per les parròquies del bisbat, l'any 1951; la celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, una de les manifestacions de nacionalcatolicisme triomfant, el 1952; la celebració de Santa Missió de Girona l'any 1955, etc. Era un Seminari que no s'escapava dels condicionaments d'una església que havia sofert en la pròpia pell un atac profund a causa de la Guerra Civil i que ara formava part del bàndol dels vencedors. De totes maneres, alguns

antics seminaristes recorden que ja el curs 1947-48 s'impartien, amb caràcter voluntari, classes de català promogudes pel doctor Damià Estela.

Tanmateix, la vida del Seminari era rica en inquietuds i idees. Els grups que es creaven entre els seminaristes per tractar els temes de pastoral (obrera i rural), la vida litúrgica que tenia el punt culminant en les celebracions dominicals, les acadèmies literàries que se celebraven periòdicament, la formació musical que s'impartia, l'intercanvi intel·lectual amb els mateixos companys –sobretot a filosofia i teologia–, el contacte amb determinats professors i superiors, etc., fan d'aquesta institució un centre amb una notable influència en la formació personal dels propis seminaristes.

Prats participarà en les activitats culturals i científiques que s'organitzen amb motiu de les festes de Sant Tomàs i de la Puríssima, les dues festivitats més importants al llarg del curs escolar. En les Acadèmies literàries serà premiat més d'una vegada per les seves composicions poètiques. Podem afirmar que, menys en l'*schola cantorum*, Prats era protagonista en la majoria d'activitats que es feien al Seminari.

Com la majoria de seminaristes durant les vacances d'estiu, tindrà cura i col·laborarà activament, juntament amb altres companys seminaristes, en l'organització del Casal d'Estiu que la parròquia de Castelló, com tantes d'altres del bisbat gironí, organitza per acollir els nens de la població durant les vacances d'estiu. Els Casals d'Estiu, una obra genuïnament gironina, serà, juntament amb el Seminari d'Estiu, al santuari del Collell, el lloc de trobada dels seminaristes durant els mesos de vacances.

Els estudis eclesiàstics els acaba molt jove, als 22 anys. Tant és així que ha de demanar dispensa a Roma per poder-se ordenar capellà. L'ordenació se celebrarà el 8 de març de 1959, a l'església de Sant Martí del Seminari, tal com era costum en aquell temps. El bisbe Josep Cartanyà li conferia el sagrament de l'ordre. La setmana següent celebrarà la seva primera missa a la catedral de Castelló d'Empúries, en una festa agredolça, ja que la seva àvia havia mort pocs dies abans.

El seu primer estiu com a capellà va destinat de vicari a la parròquia de Cadaqués. En començar el curs 1959-60 marxa a Barcelona a estudiar la carrera de filologia. Obté el títol de llicenciat en filosofia i lletres (filologia romànica) per la Universitat de Barcelona el 1964.

Durant aquests anys d'estudis universitaris, els estius exerceix de capellà a diferents poblacions. Els anys 1960 i 1961 és vicari a Roses amb mossèn Carles Feliu; el 1962 va a Beget, i el 1963 a Beuda. En

aquestes dues poblacions substitueix el rector, que d'aquesta manera pot fer vacances.

L'estiu del 1963 mor el bisbe Josep Cartanyà i en situació de seu vacant el doctor Damià Estela, rector del Seminari Major, li proposa de formar part de l'equip de capellans que dirigeixen aquesta institució. Serà "prefecte de disciplina", és a dir, el responsable de la vida quotidiana dels seminaristes grans, els que estudien filosofia i teologia, un centenar en total. El seu mandat coincideix amb un període renovador que ell anima. No ho tindrà fàcil. Els sectors més conservadors del clergat no veuran amb bons ulls la formació que s'imparteix al Seminari Major i ho denunciaran, preocupats per l'orientació renovadora que s'hi imparteix.

Són els anys del Concili Vaticà II (1962-65), que entre els seminaristes, sobretot entre els teòlegs, es viu amb intensitat i il·lusió. Han començat a aparèixer llibres de divulgació teològica en català –només cal recordar les editorials Nova Terra i Estela, amb totes les seves col·leccions d'espiritualitat, d'assaig, etc.– que alguns seminaristes llegeixen amb fruïció. Autors com Chenu, Congar, De Lubac, Teilhard de Chardin, Rahner, etc., formaven part de les lectures d'alguns estudiants de filosofia i teologia, amb escàndol –i denúncies amagades– dels sectors més conservadors del clergat. No cal dir que Modest Prats –i algun altre professor de teologia– encoratjava aquest tipus de lectures, que ajudaren a la formació d'un clergat renovador, una part del qual se secularitzà posteriorment.

A part de la vida intel·lectual, les activitats de cine-fòrum, teatre, concerts, cercles de discussió, les festes de "mig camí", les lectures complementàries proposades en algunes assignatures, etc., així com el contacte directe amb la vida pastoral (catecisme a les barriades de Girona, grup HOAC, etc.) convertiran el Seminari de l'època conciliar i, sobretot, postconciliar en un centre intel·lectual d'alt nivell, en una Girona sense universitat.

Modest Prats és professor de dogmàtica (cursos 1967-72). Les seves classes i els apunts de les lliçons seran en català des de bon començament. La tasca docent, també l'exerceix a la Facultat de Teologia de Barcelona durant el curs 1970-71, una docència que repetirà el curs 1974-75.

Deixarà la direcció del seminari Major per ampliar estudis teològics, primer a Roma, a la Pontificia Universitat Lateranense, el curs 1966-67, i després a París, a la Facultat de Teologia de l'Institut Catòlic, el curs 1967-68.

Al Seminari també exercirà altres càrrecs: serà secretari d'estudis del 1964 al 1966 i bibliotecari del 1974 al 1976. Serà en aquest moment que, juntament amb Jordi Verrié, recentment traspasat, faran la troballa del manuscrit del segon volum de les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons* de Baldiri Reixac.

### El treball pastoral

El ministeri pastoral, Prats l'exerceix a la parròquia de Santa Maria de Vista Alegre, a la ciutat de Girona, des del 1968 fins al 1971, durant l'episcopat del bisbe Narcís Jubany. Es tracta d'una parròquia nova que no té una església pròpia i que de manera provisional fa servir la capella de l'Institut Jaume Vicens Vives i la de la Clínica "L'Aliança" per a les celebracions religioses.

Estem en plena època d'aplicació del Concili Vaticà II, la doctrina del qual ha representat per a força sectors de cristians una crida esperançadora a viure una fe més posada al dia. Les seves homilies en les misses es converteixen en un referent per a alguns creients. En concret, les homilies dels divendres de la Quaresma del 1969, en ple estat d'excepció decretat pel règim franquista, són una reflexió des de la fe del compromís del cristià. Per una d'aquestes homilies se li imposarà, des del govern civil de Girona, una sanció de 10.000 pessetes perquè les autoritats polítiques consideren que el que va dir excedia les seves atribucions pastorals. En aquest afer sempre va tenir el bisbe Jubany al seu costat. La sanció, no la va arribar a pagar mai.

El que va dir és el següent:

Mirem-lo, aquest rostre sofrent, destruït pel dolor, pels cops, per la mort. El rostre de l'home: dels malalts, dels qui pateixen fam, misèria. És el rostre dels infants de l'Índia, de Biafra, del Vietnam. I és el rostre d'aquests infants de les nostres barraques i dels nostres "albergues". És el rostre de tants joves envellits pel treball prematur al qual s'han vist obligats per necessitats. [...] Aquest és el Crist d'avui. I no arronsem les espatlles. No és només el Crist d'avui. És el Crist d'aquí, de casa nostra. Notícies certes, indiscutibles, quan han obligat tots els superiors provincials d'ordes religiosos de Barcelona a escriure una carta al Ministeri de l'Interior, ens han fet saber que a cent quilòmetres de Girona hi ha molta gent tancada a la presó que és torturada bàrbarament. Per l'amor de Déu, no vulgueu ignorar-ho. És el rostre de Jesucrist. És Ell que continua la seva passió. Pot haver canviat la geografia –Jerusalem és ara Barcelona–, pot haver canviat la nomenclatura administrativa –el Pretori és ara comissaria–, el que no ha canviat és el sofrent, és el mateix baró de dolors. També ara podem dir: «Ací teniu l'HÒME».

A partir de la dècada dels 70 la seva activitat tindrà una doble vessant: la pastoral, com a capellà del bisbat de Girona, i la intel·lectual, com a professor universitari, primer en el Col·legi Universitari de Girona, Secció de Lletres –dependent de la Universitat Autònoma de Barcelona–, i després, a la Universitat de Girona. Ho veurem més avall.

Durant el mandat del bisbe Jaume Camprodon, arribat a Girona el 1973, és nomenat rector de les parròquies de Medinyà i Vilafreser, l'any 1977; des de llavors resideix a Medinyà amb la seva mare Enriqueta.

Al bisbat de Girona ha exercit altres càrrecs i serveis. Per exemple, el de Consiliari del Servei Universitari Cristià del 1973 al 1976. Va representar l'inici d'un moviment que, amb alts i baixos, s'ha mantingut fins al moment present.

El 1975 serà nomenat Delegat Episcopal del Secretariat Diocesà de Justícia i Pau, acabat de crear a la diòcesis quan el dictador ja havia entrat en una llarga agonia. Aquesta entitat figurava en un informe sobre la situació política de la província fet per la policia governativa com un grup de caràcter il·legal d'orientació demòcratacristiana. En aquest mateix informe es deia de Modest Prats que era un «sacerdote progresista y separatista. Conciliario de Justicia y Paz». Per director del Secretariat va ser escollit Pere Thió de Pol, que va triar per secretari Salomó Marquès. Prats deixarà aquesta delegació el 1981 i el substituirà un altre capellà, Joaquim Pla Gallart.

Durant els anys que va ser delegat d'aquest Secretariat, anys intensos tant des del punt de vista polític (mort del dictador, transició democràtica, inici de la democràcia, traspàs de competència a la Generalitat, etc.) com des del punt de vista eclesial (descristianització de la societat, secularitzacions del clergat, etc.), Justícia i Pau participa o organitza uns quants actes que tingueren força ressò entre la ciutadania, i especialment en sectors cristians oberts. En són exemples les campanyes «No a la pena de mort» i «Drets Humans, ara!». Anteriorment havia participat en les campanyes «Any Sant. Any de Reconciliació», «Petició d'amnistia. Ja has signat?», «Xirinacs al Nobel», etc.

En la celebració que es va fer a l'església de la parròquia del Carme, de Girona, contra la pena de mort, el mes de maig de l'any 1975, Prats, que des de l'evangeli fa una defensa de la vida, acaba la seva reflexió amb aquestes paraules:

Jo mateix ho puc dir. Sóc fill d'un home que fou condemnat i executat, quan jo només tenia tres mesos i ell acabava de fer vint-i-cinc anys. Perquè voldria que ningú mai

més no es trobés en aquesta circumstància lluito per l'abolició de la pena de mort i per un país reconciliat, on no hi hagi venjances, ni odis; on no hi hagi esclaus i lliures; sinó igualtat i fraternitat. És la lluita per la victòria de la pau. És la conseqüència d'una fe que, sota l'impuls de l'Esperit, em porta a dir a Déu: PARE NOSTRE.

La seva veu ha estat sempre una veu d'Església, sovint crítica; d'una Església catòlica, això és, universal, des de Catalunya. Una veu esperançadora, compromesa i renovadora.

Modest Prats, per altra part, ha exercit un mestratge cert en sectors catòlics renovadors, a través d'articles en la premsa i conferències i col·loquis que ha anat desgranant al llarg dels anys en parròquies del bisbat, i també en altres bisbats catalans, així com en grups i associacions de tot tipus. El seu pensament i el seu missatge han estat marcats intensament per la doctrina pastoral del Concili Vaticà II, que no és res més que la voluntat de viure l'evangeli en una societat canviant i cada vegada més secularitzada. La seva veu lúcida i crítica a favor del compromís del cristià en la transformació de la societat i en contra de certes actituds espiritualistes evasives li han provocat més d'una queixa i la denúncia per part dels sectors més ultraconservadors de la pròpia església.

Darrerament, la seva participació en el Concili Provincial de la Tarraconense, l'any 1995, gràcies al nomenament personal del bisbe Camprodon, va ser ben activa. Juntament amb altres capellans i laics varen opinar lliurement sobre temes importants per l'Església catalana, que voldrien inserida en la societat per sembrar-hi la llavor de l'evangeli. Ell mateix reconeixerà que la participació en aquest Concili li ha proporcionat l'oportunitat de fer una profunda experiència de comunió i d'amistat, en l'amor i el servei a l'Església i al poble.

Des del 1997 és membre del Consell Presbiteral. El 1998 és nomenat pel bisbe Jaume Camprodon membre del Col·legi de Consultors, que, en els moments que escric això, té –entre altres feines– la d'elaborar el perfil del nou bisbe que haurà de servir el bisbat a partir de la renúncia de Camprodon.

### **La docència i la investigació universitàries**

El curs 1969-1970 es reprenen les activitats universitàries a Girona amb la creació del Col·legi Universitari de Girona, depenent de la recent creada Universitat Autònoma de Barcelona –i que d'Autònoma només

tenia el nom! A partir del curs 1971-72, fins aquest curs 2000-2001, Modest Prats en serà professor en l'àmbit de la filologia catalana.

Els primers anys, encara sota la dictadura franquista, no seran fàcils. El veto imposat pel governador civil de la província a algunes persones per ocupar la direcció del Col·legi també afecta al professorat; la pressió perquè alguns no hi ensenyin és forta.

L'informe de la policia governativa de l'any 1972, referit als 32 professors de la Secció de Lletres, permet de conèixer la catalogació que fa la policia del professorat universitari. Es parla de tres tipus de professors. Els addictes al Règim (4), els que no tenen significació política (18) i la resta, entre els quals hi ha Modest Prats. Sobre aquests, l'informe de la policia és més explícit. Així, d'ell s'afirma el següent:

Asistió a las conferencias del Convento de los P.P. Capuchinos de Olot, donde se criticaron algunos acuerdos del Concilio; asimismo se hizo crítica negativa sobre la posición de la Iglesia y el estado Español, criticando solapadamente al Régimen actual. Figura en la relación de sacerdotes que se muestran como desafectos al Régimen y regionalista-separatista. Publicó una carta en el Diario *Los Sitios* de esta capital el día 20 de Marzo de 1966 en la que se mostraba en desacuerdo con el artº publicado en el Diario *Arriba* en el que se atacaba a la manifestación de curas de Barcelona y Asamblea de estudiantes del Convento de los P.P. Capuchinos de Sarriá de Barcelona. En el último estado de Excepción fue multado por el Excmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia con 10.000 pts. de multa por atacar al Régimen actual (nos referimos al estado de excepción de fecha 25-1-69) y pronunciar palabras injuriosas en fecha 27 de marzo de 1969 durante las homilias de tres Viernes de Cuaresma en las que, después de atacar al Régimen, hizo una glosa de los detenidos por defender sus ideas políticas pronunciando frases como la siguiente: «La nomenclatura ha cambiado, Jerusalem es ahora Barcelona y los Pretorios las Comisarias».

Helena Estalella, Enric Lluch, Josep Pallach, Josep M. Nadal, Josep Termes, etc. són altres professors que tenen un informe policial extens; tot i que les informacions de la policia secreta no coincideixen sempre amb la realitat.

L'any 1975, en unes notes sobre el Col·legi Universitari de Girona publicades a la revista CAU, del Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya, escriu unes ratlles que, penso, han estat la seva constant preocupació com a professor universitari gironí; deia així:

Debemos asegurar la calidad de la enseñanza. No se puede estar, por ningún concepto, en inferioridad académica en relación con la Universidad. Insisto en este aspecto: si el Colegio no mantiene un alto nivel de estudios, si no basa en él su prestigio, mejor será

cerrar. Los estudiantes que salgan de Girona no deben encontrarse, de ningún modo, en una situación inferior a la de sus compañeros cuando vayan a Barcelona a empezar el segundo ciclo. Nada puede perjudicarnos tanto como la impresión de que aquí se hacen las cosas sin el rigor que exigen unos auténticos estudios universitarios.

Després de tants anys de docència, primer com a professor de la Universitat Autònoma de Barcelona al Col·legi Universitari de Girona, i després com a professor de la Universitat de Girona, és molt nombros l'alumnat que pot parlar de les seves qualitats com a professor i de l'alt nivell intel·lectual de les seves classes i cursos. Alguns d'aquests alumnes són ara companys de Departament. Aquesta valoració, ben segur, la poden fer amb més coneixement i equitat aquelles persones que fa anys que treballen a la universitat i que ja tenen una certa perspectiva històrica de la UdG.

El treball en el món universitari no el cenyeix només a la docència, sinó que també contempla la investigació, amb força publicacions. També participa en diversos congressos i, quan és el cas, col·labora en la seva organització a la ciutat. Ha ajudat a difondre el prestigi de la UdG entre el professorat de filologia d'altres universitats europees, especialment italianes.

Al final d'aquest volum es pot veure una llarga llista de les seves publicacions; tot i això, considero que val la pena recordar que la *Història de la llengua catalana, I. Dels inicis fins al segle XV*, escrita juntament amb en Josep M. Nadal i publicada el 1982, és una obra que ha marcat una fita en la historiografia de la llengua catalana. Llàstima que una multitud de factors han fet que el segon volum, *Història de la llengua catalana, II. Segle XV*, no s'hagi publicat fins al 1996. A aquest ritme...

Té altres publicacions escrites tot sol (*Meditació ignasiana sobre la normalització lingüística*, 1989) o en col·laboració (*El futur de la llengua catalana*, 1990); uns textos que han provocat polèmica, no solament entre els especialistes, sinó també entre la classe política i el món intel·lectual d'un país que ha fet bandera de la llengua com element de cohesió pàtria. La seva *Meditació ignasiana* acaba amb aquestes paraules:

Deixeu-me repetir la darrera pregunta: cap on anem? Si no fem un canvi radical, anem de dret cap a l'extinció del català -i així manllevo una expressió que uns bons amics repeteixen sovint. Però no hi ha cap fat inexorable que ens hi meni. Si no assolim un futur reconfortant de plena normalitat, no és pas perquè no hi sigui: és perquè no hem sabut -o no hem volgut -fer-lo possible.



Com a investigador també ha fet una valuosa aportació amb la publicació, el 1995, de *Política lingüística de l'Església catalana, segles XVI i XVII*. Un text que fou estimulat, tal com manifesta ell mateix, per la convocatòria d'un nou Concili Provincial de la Tarraconense, refent així la llarga tradició que s'havia estroncat el 1757. D'altra banda, és codirector de la sèrie *Història de la Llengua*, de la col·lecció *Biblioteca Universitària* de l'editorial EUMO de Vic, i president de la Comissió editora de les Obres de Francesc Eiximenis (Universitat de Girona-Diputació de Girona).

Val la pena subratllar que també ha tingut càrrecs de gestió en el món universitari. Així ha estat Director de la delegació de Girona de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat Autònoma de Barcelona, del 1978 al 1981 i en el curs 1984-85. En el primer cas, cal dir que el seu nomenament va ser fet amb el propòsit d'evitar i frenar alguns intents d'ocupar el lloc que havia deixat buit la sobtada mort de Josep Pallach.

Ha estat vocal de la Comissió Gestora de la Universitat de Girona des del 1992 i el mateix any president del Gabinet de Presidència de la mateixa universitat. I també, fins fa ben poc, fou director de la Fundació Privada "Girona: Universitat i Futur". La seva presència en aquests llocs permet d'entreveure la influència directa i indirecta que ha tingut en el naixement i consolidació de la universitat gironina.

A més, i sempre en el món universitari, hem de recordar que l'any 1992 ha estat vocal de la Comissió Assessora per a la creació de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra.

### **El compromís cívic i cultural**

La dimensió pública de l'actuació de Modest Prats no se cenyeix a l'àmbit de l'església gironina i de la universitat. També hem de parlar del seu treball en el món cultural i cívic català des de Girona. En aquest sentit no hem d'oblidar que ajudava a formar opinió mitjançant la publicació d'articles a la revista *Presència* en la seva etapa més dinàmica de finals del franquisme, quan era censurada, multada i fins i tot tancada en un intent —no reeixit del tot— de fer callar les veus crítiques contra un règim que feia aigües. Els seus articles eren llegits i acollits favorablement per bona part dels lectors de la revista; també és veritat que es rebien algunes queixes pel contingut d'alguns d'ells de part de sectors conservadors. Uns quants d'aquests articles, juntament amb els d'altres col·laboradors de la

revista, provocaren atacs des de la premsa del règim. Per exemple, el que va escriure críticament sobre l'encíclica *Humanae Vitae* de Pau VI. Els articles de caire polític els signava amb el pseudònim d'Enric Blasi, i els altres, amb el de Cebrià Muntalat, jugant amb els noms i cognoms dels seus familiars.

A més, durant la dècada dels 70 va ser membre del Consell de redacció de *Presència*. Ben segur que Narcís Jordi Aragó, Josep Clara, Jaume Curbet, Pius Pujades i d'altres podrien explicar extensament els debats i tensions d'aquella època tant interessant.

També creava opinió a través dels articles que publicava a revistes com *Qüestions de Vida Cristiana*, la publicació que, des de Montserrat, alimentava l'esperança i enfortia un cristianisme renovador.

També ha format part de diferents comissions i consells que en el seu moment tingueren prou importància a l'hora de consolidar les institucions democràtiques catalanes. La seva participació s'ha centrat especialment en instàncies del camp de la cultura i de l'ensenyament. Així ha estat membre de la Comissió Mixta del Ministerio de Educación-Generalitat de Catalunya (1978-79), i membre del Consell d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat de Catalunya (1978-79) amb el Conseller Joan Rigol. També ha estat membre del Consell Assessor de Cultura de la Generalitat de Catalunya durant els anys 1984-85 i vocal del Consell Social de la Llengua de la Generalitat de Catalunya el 1991. De tota manera, el càrrec més alt que ha ocupat en l'àmbit polític ha estat el de Cap dels Serveis Territorials de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Girona (1981-82) amb el conseller Max Canher.

En l'àmbit ciutadà ha estat present de manera activa en algunes institucions culturals gironines. Per exemple, fou membre del jurat del Premi de Novel·la "Prudenci Bertrana" des de la seva fundació fins al 1980 i, de nou, des del 1986 fins a l'actualitat. En l'àmbit literari també ha format part del jurat del "Premi de narració Just Casero", des del 1984 fins al 1996. I ha format part del Consell editorial del *El Punt Diari* a la dècada dels vuitanta.

\* \* \*

A aquestes notes hi hauríem d'afegir moltes altres observacions. Per exemple, que Prats és un gran coneixedor i un enamorat d'Itàlia i de Roma, un país i una ciutat a la qual ha acompanyat feligresos de la parròquia i grups d'amics, que el valoren com un guia extraordinari pels

seus coneixements i per la manera d'encomanar l'entusiasme pels llocs que visita. Que és un lector empedreït de diaris, revistes i llibres —en alguns casos, em penso que li escau més l'adjectiu de devorador que no pas de lector. Que és, també, un conversador infatigable, i que sap i opina del que és diví i humà amb arguments sempre efectius: les tertúlies en el programa radiofònic de *L'orquestra* en varen ser un excellent exemple. Que li encanten les discussions, i si s'originen al voltant d'una bona taula i amb la companyia persones amigues, millor! Que li agraden els esports, especialment el futbol, encara que no els practica, i que l'anada al Canigó —fa anys!— amb altres seminaristes només és una anècdota en la seva vida. Que és un partidari incondicional del Barça i que en segueix fidelment el joc —i els tripijocs del club. I que és un català de soca-rel i un home d'Església, a la qual estima amb convenciment a pesar dels seus defectes, que reconeix i critica.